

BETYDELSEN AV FÖREBYGGANDE DISKUSSION OCH STÖDJANDET AV UNGA BROTTSOFFER – TILL VÅRDNADSHAVARNA

Metoder för att föra brottmål på tal

Betydelsen av förebyggande diskussion och stödandet av unga brottsoffer – till vårdnadshavarna

Metoder för att föra brottmål på tal

Toimintaa tukee:

Rikosuhripäivystys 2018

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	4
Viktigt före start	5
Brottsofferjouren (RIKU)	6
Unga brottsoffer	7
Symptom hos unga offer	7
PowerPoint-presentationen	9
Diskussionsfrågor	12
Bibliografi	14

Förord

I din hand håller du Brottsofferjourens (RIKU) materialpaket Metoder för att föra brottmål på tal – Betydelsen av förebyggande diskussion och stödandet av unga brottsoffer. Det här materialpaketet är ämnat för ungas vårdnadshavare och det kan till exempel användas på föräldrakvällar eller temakvällar för vårdnadshavare.

Syftet med materialpaketet är ge vårdnadshavarna information om brottmål. Ur brottsförebyggande synvinkel är det viktigt att vårdnadshavarna har diskuterat ärendet med de unga där hemma.

Genomgången av materialpaketet inleds alltid med att titta på en video kopplat till ämnet. Videorna finns på YouTube-kanalen Rikosuhripäivystys www.youtube.com/rikosuhripaivystys.

Videon i detta materialpaket är "Vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena". Videon har svensk text.

- Klicka här för att få svensk text

Materialpaketet erbjuder två alternativ för genomgången av ämnet.

- PowerPoint -> syftet är att definiera fenomenet och öka kunskapen i ämnet
- Diskussion -> syftet är att få vårdnadshavarna att fundera över fenomenet samt fundera hur man kan föra ämnet på tal med de unga

Det finns sammanlagt sex materialpaket, Metoder för att föra brottmål på tal, riktade till unga med olika teman:

Vad är våld i sällskapsrelationen? – Reflektion gällande identifieringen av de egna gränserna

Det fysiska våldets allvar och samtalets betydelse

Identifiering av sexualbrott och vikten av att söka hjälp

Man får prata om familjevåld – Vad menas med att få hjälp?

Identifierar vi brott som sker i skolan?

Brott som sker på nätet och vikten av att föra dem på tal

Viktigt före start

1. Innan ni börjar ska ni berätta för vårdnadshavarna att egna upplevelser kan stiga upp till ytan för vissa. Dessa upplevelser ska inte delas i gruppen. Trots att en konfidentiell atmosfär skulle skapas i gruppen ska du påpeka för vårdnadshavarna att det här inte är ett forum där egna upplevelser ska delas. Vårdnadshavarna kan senare ångra att de delat sina egna erfarenheter. Syftet med materialet är att presentera fenomen och hjälpa vårdnadshavarna att identifiera dem. Ingen ska känna att ämnet lyfts fram på grund av personens egna upplevelser.
2. Gå till en början igenom instanserna som vårdnadshavarna kan kontakta vid behov.

Exempel på möjliga instanser:

- Kommunens socialtjänster
- Hälsovården (kommunens hälsovårdstjänster, terapitjänster)
- Brottsofferjouren (verksamhetsställen, RIKUchatten, Hjälpande telefonen)
- Församlingen (diakoner, präster)

Brottsofferjouren (RIKU)

Brottsofferjouren (RIKU) erbjuder stöd, handledning och vägledning i brottsärenden för brottsoffer, deras närmaste samt vittnen i brottmål. Dessutom hänvisar RIKU vid behov till övriga tjänster såsom krishjälp.

Brottsofferjouren har utöver centralkontoret 7 regionkontor och cirka 30 serviceställen kring landet.

RIKU kan kontaktas via telefon eller internet. Det är även möjligt att avtala om en personlig tid vid närmaste serviceställe. Kontakt kan även tas anonymt.

RIKU erbjuder dessa tjänster

- RIKUchat, där man kan fråga om sådant som gäller brottsoffer
- Sidor för unga, där man hittar information
- RIKUs hjälpande telefon
- Juristens telefonrådgivning med tips och vägledning till lagenliga rättigheter
- Stödpersonsverksamhet via serviceställe

Ytterligare information om tjänsterna på adressen www.riku.fi/nuoret

Med hopp om tankeväckande stunder kring materialet!

Unga brottsoffer

Unga kan falla offer för brott och råka ut för likadana brott som vuxna (Saukko 2011. 87). Unga råkar oftare ut för brott än vuxna. Unga identifierar nödvändigtvis inte alltid att de blivit utsatta för brott och känner inte till sina egna rättigheter och kan därför vara i svagare position i jämförelse med vuxna. Största delen av brott som de unga utsätts för kommer inte till polisens kännedom utan hör till så kallad dold brottslighet. Unga utsätts för brott i olika miljöer, såsom i skolan, hemma, på internet och på fritiden. Brott som unga råkar ut för är vanligtvis stöld, förstörelse av egendom samt hot och mobbning. (Näsi & Tanskanen 2016. 199–217, Danielsson & Kääriäinen 2016. 1–2.) Ofta identifierar inte de unga att de behöver hjälp och de vet inte var de kan få hjälp.

Våld som unga utsätts för begås ofta andra unga och det är vanligare att den unga känner gärningsmannen än att det är en okänd som begår brottet. (Näsi 2016. 25). Ungefär 70 % av de unga känner någon i sin närmaste krets som de misstänker ha fallit offer för brott. Unga berättar nödvändigtvis inte om våldsupplevelserna åt någon eller så berättar de bara åt en kompis om det som skett. Unga behöver stöd då de faller offer för brott eftersom våldsamma situationer är sårbara och kan ha långverkande effekter på den ungas liv och framtid.

Symptom hos unga offer

Det kan vara svårt att identifiera ett ungt brottsoffer eftersom symptomen inte alltid syns utåt. Symptomen hos unga offer kan vara mångsidiga och de kan förväxlas med förändringar i utvecklingsfasen som hör till åldern. Det är viktigt att komma ihåg att betydande förändringar som uppkommer plötsligt hos unga ska uppmärksammas. Unga kan undvika att diskutera eller tänka på det som skett, till exempel på grund av rädsla för kraftiga känsloreaktioner eller för att de vill glömma det som skett. Offer försöker skjuta undan det som hänt och vara som om inget hade hänt och fortsätta sitt liv. Detta kräver dock mycket energi om skrämmande minnen och skammen som svagheten och sårbarheten medför hela tiden tynger tankarna (Van Der Kolk 2017. 10). Offer känner ofta skuld och skam för det som skett samt rädsla och osäkerhet. Dessa känslor är väldigt vanliga hos offer i alla åldrar och kan göra det svårare att berätta om det som skett. Unga kan även dra sig för att berätta av rädsla för de vuxnas reaktioner, särskilt då de vet att de på något sätt brutit överenskomna regler i situationen då brottet begicks.

Brottsupplevelsen påverkar unga på många olika sätt. Här inverkar de ungas ålder och kön, hur länge våldet pågått, våldets art och allvar samt riskfaktorerna som skyddar de unga. Det fysiska våldets följder, såsom blåmärken, syns genast, men upplevt och bevittnat våld kan ha effekter långt upp i vuxen ålder. Brottsupplevelser kan visa sig hos unga som många olika symptom. Hos vissa kan symptomen synas genast i beteendet, men en del av de unga har inga symptom utåt och för vissa kan symptomen framträda först efter lång tid. Symptomen kan försvåra de ungas sociala relationer och till exempel ge sig tillkänna som självdestruktivt beteende och användning av droger. De unga kan skuldbelägga sig själva för det som skett vilket kan leda till en negativ självbild. De unga kan även få somatiska symptom, såsom magsmärter och huvudvärk. De unga kan även tillbakablicka på det som skett och uppleva situationen på nytt. De unga kan drabbas av sömnlöshet och ångest samt koncentrationssvårigheter som följd av brottsupplevelsen. Upplevelsen av att ha fallit offer för brott kan även ligga bakom problem i skolgången och våldsamt beteende. (Soisalo 2012. 169–173.) De unga kan vara rädda att berätta om de olika symptomen eftersom de är rädda för att symptomen inte är normala. Det är bra att komma ihåg att en lyckad genomgång av upplevelserna kan vara en kraftgivande och stärkande upplevelse.

Det är viktigt att stöda unga som fallit offer för brott. Unga berättar ogärna om det som skett åt vuxna eftersom förnekelse och bekämpande av det som skett är normala överlevnadsmetoder. Genom dessa metoder försöker hjärnan bevara sin prestationsförmåga. Det kan ta tid att behandla en brottsupplevelse. Det är viktigt att stöda de unga och berätta att de vid behov kan tala om det som skett. De unga behöver stöd och vetskap om att det är möjligt att klara sig ur upplevelsen. Information om det som kommer kan minska unga offers rädsla och öka känslan av trygghet. Personer som fallit offer för brott kan skuldbelägga sig själva för det som skett och därför är det viktigt att poängtera gärningsmannens ansvar för brottet och att offret inte är skyldigt till det som skett. Det är viktigt att stöda de ungas egen funktionalitet, inge hopp om att återhämta sig från brottet och främja känslan av kontinuitet genom exempelvis en regelbunden vardag.

PowerPoint-presentationen

PowerPoint-presentationen baseras på fakta om ämnet och fenomenet. Presentationen kan användas tillsammans med övriga alternativ eller enskilt. I PowerPoint-diorna specificeras fenomenet, berättas varför det är viktigt att söka hjälp och hur ingripa i situationen samt hur man kan söka hjälp. Diorna innehåller tilläggsinformation för presentatören, med vilken presentationen och diskussionen kan preciseras.

I slutet på diapresentationen kan en brottsprocessvideo ses och vid behov kan en diskussion om den föras.

METODER FÖR ATT FÖRA BROTTMÅL PÅ TAL

Betydelsen av förebyggande diskussion och stödandet av unga brottsoffer – till vårdnadshavarna

Toimintasuunnitelma: OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

SE VIDEO OM ÄMNET

- Video (finskspråkig) finns på YouTube-kanalen Rikosuhrripäivystys
 - Vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena <https://youtu.be/Ru6cDN-6XT8>
 - Videon har svensk text
 - Klicka här för att få svensk text

UNGA BROTTSOFFER

- Unga råkar oftare ut för brott än vuxna
- Man utsätts för brott i olika miljöer, såsom hemma, i skolan, på internet och på fritiden
- En stor del av brotten som de unga utsätts för kommer inte till myndigheternas kännedom

VARFÖR ÄR DET SVÅRT FÖR UNGA ATT BERÄTTA?

- Unga har nödvändigtvis inte ord att förklara det som skett och kan vara rädda för att inte bli betrodda
 - Ungas berättelser ska alltid tas på allvar och vid behov ska man ta till åtgärder
- Unga kan låta bli att berätta för att de eventuellt själva har gjort något misstag eller brutit mot reglerna innan de blev utsatta för brottet
 - Till exempel kan de unga ha druckit alkohol och varit påverkade då de utsattes för brottet
- Det är bra att påminna de unga i förebyggande syfte att det är viktigt att berätta fast man själv skulle ha brutit mot reglerna

FÖREBYGGANDE DISKUSSION

- Då man i förebyggande syfte talar om brott med unga
 - Hjälper man unga att identifiera brott
 - Sänker man tröskeln för att tala om brottmål inom familjen
 - Ger man de unga termer som de kan använda då de diskuterar
 - Avlägsnar man eventuell skam i samband med brott
- Det är bra om vuxna funderar över hur de ska agera om unga berättar om en brottsupplevelse

BROTT I SKOLAN

- Brottsom begås i skolan är ett polisärende, vem som helst kan föra saken vidare
- Trots att ärendet förts vidare till polisen så betyder det inte att man inte ska hantera det även i skolan

ERSÄTTNINGSSKYLDIGHET

- Den brottsrättsliga ansvarsåldern är 15 år
- En person under 15 år är ersättningsskyldig för skadorna hen vållat
- En person under 15 år kan inte få en anmärkning i straffregistret men en anmärkning i informationssystemet för polisärenden (PATJA)
- För att kunna ansöka om ersättningar, till exempel för läkarkostnader, måste en brottsanmälan göras

SYMPTOM KAN SIGNALERA OM BROTTSUPPLEVELSE HOS UNGA

- Plötsliga förändringar i de ungas vakenhet, koncentrationsförmåga eller sinnesstämning, såsom ångest, humörsvingningar eller psykiska svårigheter
- Minskat intresse för sådant som vanligtvis intresserar
- Social tillbakadragenhet, olika rädslor
- Ökad rastlöshet, irritation, sömnlöshet eller hatkänslor
- Beteendestörningar, användning av rusmedel, självskadebeteende
- Försämrad framgång i skolan eller upprepat skolkande
- Förvirring, okontrollerbar sorg och hopplöshet

VÅRDNADSHAVARNAS KÄNSLOR

- Det är ofta uppskakande och emotionellt belastande för vårdnadshavarna då egna barn faller offer för brott
- Vuxna kan tänka, känna eller processa brottshändelsen på ett annat sätt än de unga
- Det är viktigt att själv få stöd så man orkar och klarar av att agera som vårdnadshavare trots krisen
 - Det här hjälper bäst den unga att ta sig ur händelsen

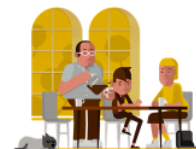
BRA ATT VETA

- Det påverkar ofta hela familjen då den unga faller offer för brott
 - Alla reagerar på sitt eget individuella sätt
- Vårdnadshavaren har en viktig roll i återuppbyggnaden av den ungas grundtrygghet
- Vårdnadshavarna kan med egna åtgärder minimera de negativa effekterna gällande de ungas beteende och allmänna utveckling som brottsupplevelsen orsakar

HUR STÖDA UNGA OFFER

- Fråga om det som hänt
- Ge tid
- Skuldbelägg, misstänk eller förminska inte
- Övertyga, lugna, sansa
- Det viktiga är att vara närvarande, lyssna och fortsätta med den trygga vardagen
- Fråga dig själv som vårdnadshavare "Vad kan jag göra för att öka mitt barns trygghetskänsla?"

METODER FÖR ATT FÖRSTÅ OCH HJÄLPA

- Att bevara den normala vardagen stöder återuppbyggnaden av de ungas trygghetskänsla.
- Det räcker inte alltid med att enbart diskutera det som skett för att bygga upp de ungas grundtrygghetskänsla.
 - Det är ofta bättre att närma sig känslorna av rädsla via vardagliga sysslor
 - Tillför mer värme och närhet samt vardaglig samvaro, t.ex. titta på tv, äta tillsammans.
 - Stöd gemensamma avkopplande verksamheter och handlingar som ökar välbefinnandet.
 - Gör sådant som associerar till den ungas trygga barndomsminnen.
- Humor och skratt är tillåtet även under svåra livssituationer.

MAN KAN OCH FÅ TA SIG UR EN BROTTSUPPLEVELSE

- Var närvarande och tillgänglig för de unga
- Göm inte känslorna men belasta inte heller de unga med din egen rädsla och sorg.
- Ta emot hjälpen och stödet som erbjuds, även för dig själv
- Man kan även ta sig ur svåra händelser i livet - tro på de ungas förmåga att klara sig.
- Bevara en optimistisk attityd och en hoppfull synvinkel.

Diskussionsfrågor

Då ni har tittat på videon Föräldrarna som stöd för unga brottsoffer är det möjligt att diskutera ämnet på basis av olika frågor. Personen som leder diskussionen kan själv beroende på gruppen välja om diskussionen sker i små grupper eller med hela gruppen.

Frågorna kan ges till gruppen innan de ser filmen eller så kan ämnet diskuteras på basis av frågorna efter filmen.

a) Finns det fenomen i den egna regionen som man gemensamt borde tala om?

b) Diskutera i grupper vad som menas med att förebyggande föra på tal?

Då man i förebyggande syfte för något på tal kan man diskutera om betungande frågor utan att sårå någon. Det är bra att komma ihåg att relationer inte skadas av diskussion utan tvärtom så kan de stärkas fast man talar om svåra ämnen. Respektfullt bemötande och dialog ökar tilliten och då växer inte problemen heller. Då man diskuterar förebyggande om saker och ting sänker man tröskeln att föra olika saker på tal.

Man måste tillåta de unga att göra bort sig och tala om det, utan rädsla för konsekvenserna. Då man diskuterar med de unga är det viktigt att påpeka att ifall något händer kan de alltid berätta om det åt en vuxen. Genom att förebyggande föra saker på tal minskar man uppkomsten av eventuella skam- och skuld känslor.

I förebyggande diskussionen är det bra att forma diskussionen enligt de ungas ålder. Det är viktigt att prata ärligt och neutralt om detta. Då man talar om dessa frågor i förebyggande syfte kan de unga förbereda sig för olika situationer och veta hur de ska agera och vad de ska göra.

c) Hur talar man med unga om brott som begås på nätet?

Unga behöver information om sina egna rättigheter och styrka att hålla fast vid dessa både i det verkliga livet och på nätet. Man ska öppet och neutralt, utan starka känsloreaktioner, gå igenom riskerna gällande användningen av media och nätet med de unga. Unga har så gott som alltid tillgång till nätet så det är bra att informera dem om eventuella risker och begränsningar gällande användningen samt att motivera dessa tillräckligt bra.

Förhållandet till media är alltid individuellt och dess påverkan varierar från individ till individ och beroende på utvecklingsnivå. Man ska garantera en trygg miljö för de unga där de utan skuld- eller skamkänslor kan ventilera känslor gällande till exempel sexualitet och social media. Det är viktigt att direkt och ärligt kunna prata med de unga om negativa ämnen gällande internet utan att skrämmas. En negativ inställning och överdriven begränsning av nätanvändningen kan leda till att de unga inte vågar närma sig vuxna med sina ärenden då det finns behov. Hot om att begränsa användningen av nätet kan hindra de unga från att berätta om problematiska situationer.

Det är bra att diskutera med de unga om hur man kan skydda sig själv i social media. Det är bra att berätta hur man tryggt kan dela information och vad som inte lönar sig att lägga upp på olika tjänster. Det är bra att diskutera med de unga om integritetsskyddet och vilken information man delar om sig själv på nätet. Man ska till exempel inte lägga ut personlig information på sociala medier, såsom födelsetid, personbeteckning eller adressuppgifter. Man ska heller inte publicera tvivelaktiga bilder på sig själv, till exempel bilder som tagits i berusat tillstånd. Det är även viktigt att granska användarvillkor och privata inställningar för befintliga program och sociala medier och ställa in strängare integritetsinställningar. Då de unga vet hur de borde agera i eventuella obehagliga eller konstiga situationer så känns det säkrare att agera tryggt.

Det är bra att uppmuntra de unga att fundera om det lönar sig att skicka intima bilder och videor på sig själva till exempelvis sällskapspartnern. Om kärleken tar slut kan sällskapspartnern i värsta fall publicera bilderna på nätet eller utpressa den andra med dem. Personen som får bilderna kan också visa dem åt andra.

Sexuella trakasserier på nätet är ganska vanligt bland unga. Det är bra att diskutera ämnet i förebyggande syfte med de unga. Det är bra att säga åt de unga att de inte alltid måste behaga alla och att deras jobb inte är att uppfylla någon annans önskemål. Man behöver inte känna sig skyldig då man nekar till något och det är bra att kunna säga NEJ.

Då man diskuterar detta med de unga är det bra att lyssna vad de unga har att säga och låta dem prata om det med egna ord. Diskussionen om brott som begås på nätet skiljer sig inte från det som de unga varnas för i det verkliga livet.

Bibliografi

- Danielsson Petri & Kääriäinen Juha. 2015. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto. PDF-dokumentti. <https://helda.helsinki.fi> Ei päivitystietoja. Luettu 2.11.2016.
- Eriksson, Esa & Arnkil Tom Erik. 2012 Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Opas 60 Stakes. 8. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes). PDF-dokumentti. http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1 Ei päivitystietoja. Luettu 4.5.2017.
- Laitinen, Jaana. 2017. Kodin Kyberopas. Ohjeita digitaaliseen arkeen. Turvallisuuskomitea. PDF-dokumentti. http://www.turvallisuuskomitea.fi/index.php/files/10/lataukset/67/Kodin_kyberopas_TK_2017_verkkojulkaisu.pdf. Päivitetty 18.4.2017. Luettu 31.5.2017
- Näsi Matti. 2016. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Katsauksia 18/2016. Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. PDF-dokumentti. [www.helsinki.fi /krimo](http://www.helsinki.fi/krimo)
- Oikeusministeriö. 2017. Lapsi rikoksen uhrina. Tietoa väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhriksi joutuneen lapsen vanhemmalle. PDF-Dokumentti. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/lapsirikoksenuhrina.html> Ei päivitystietoja. Luettu 4.5.2017.
- Saukko, Maarit. 2011. Lapsi ja nuori rikoksen uhrina. Teoksessa Kjällman Petra (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja. Juva: PS-kustannus
- Spišák, Sanna. 2016. Median seksisisällöt ja media kasvatus. Mediakasvatusseuran julkaisu 3/2016. Mediakasvatus seura. PDF-dokumentti <http://www.mediakasvatus.fi/julkaisu/median-seksisisallot-ja-mediakasvatus-opas/> Päivitetty 1.11.2016. Luettu 31.5.2017.
- Suojele minua kaikelta. Tietoa internetin ja digitaalisen median osuudesta lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön lasten kanssa ja heidän hyväkseen toimiville ammattilaisille. 2011. Pelastakaa Lapset ry. Verkkojulkaisu. http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/2016/02/01154623/PeLa_SHK_esite_webFINAL.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 31.5.2017.
- van der Kolk Bessel 2017. Jäljet kehossa. Trauman parantaminen aivojen, mielen ja kehon avulla. Helsinki: Viisas Elämä oy